

МОВНЕ ПОРТФОЛІО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ

М.В. Міквабішвілі, студентка групи ФІНб-1-17-4.0д, IV курс, спеціальність «Філологія (італійська мова і література)».

Науковий керівник: Т.Г. Харченко, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри романської філології та порівняльно-типологічного мовознавства.

У статті розглянуто особливості розвитку навчально-стратегічної компетентності у учнів загальної середньої школи, проаналізовано труднощі формування навчально-стратегічної компетентності, з'ясовано специфіку використання мовного портфоліо з метою розвитку академічної автономії учнів.

Ключові слова: академічна автономність; навчально-стратегічна компетентність; європейське мовне портфоліо; стратегія.

Актуальність та доцільність дослідження. Сучасний вектор розвитку методики навчання іноземних мов стрімко рухається у напрямі академічної автономності та компетентнісного розвитку учнів. Нагальна потреба пошуку ефективних засобів розвитку особистості учня обумовлює актуальність обраної теми.

Мета статті полягає у розкритті технології європейського мовного портфоліо як ефективного засобу розвитку іншомовної навчально-стратегічної компетентності у учнів загальної середньої школи.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) Дослідити особливості розвитку навчально-стратегічної компетентності в учнів загальної середньої школи;
- 2) Розкрити структуру європейського мовного портфоліо як засобу формування навчально-стратегічної компетентності.

Аналіз останніх публікацій. Основні питання методики формування навчально-стратегічної компетентності у процесі вивчення іноземної мови досліджували у своїх працях українські науковці: Н. Білоножка, О. Задорожна, С. Ніколаєва, Т. Олійник. Ефективні стратегії вивчення іноземної мови досліджували зарубіжні лінгвісти: Е. Макаро (E. Masaro), Р. Оксфорд (R. Oxford), Т. Ногучі (T. Noguchi). Технологія мовного портфоліо викликає інтерес

у таких зарубіжних дослідників: Д. Літл (D. Little), Р. Перклова (R. Perclova). Українські науковці, такі як О. Карп'юк, І. Козаченко, С. Ніколаєва, О. Онопрієнко, займалися питаннями практичного впровадження європейського мовного портфоліо у освітнє середовище.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний вектор розвитку та удосконалення освіти рухається у напрямі академічної автономності учнів. З огляду на світову пандемію COVID-19 навчальний акцент зміщується у бік самостійного пошуку, аналізу, синтезу навчальних матеріалів та оцінку учнями власних результатів. Саме розвинута навчально-стратегічна компетентність дозволить учням закладів загальної середньої освіти сформувати навички та уміння, які сприятимуть розвитку наведених процесів.

Навчально-стратегічна компетентність є складовою іншомовної комунікативної компетентності разом з мовними компетенціями (фонетичною, лексичною, граматичною, орфографічною, орфоепічною); мовленнєвими компетенціями в говорінні, аудіюванні, читанні, письмі і перекладі; лінгвосоціокультурною компетенцією [3, с. 91].

Навчально-стратегічна компетентність у своїй структурі має дві складові: навчальну та стратегічну компетентності. Н. Коряковцева розглядає навчальну компетентність як «здатність і готовність учня до усвідомленого й ефективного самостійного керування освітньою діяльністю (від постановки задач до самоконтролю та самооцінки результатів), критичної рефлексії на процес навчальної діяльності, самооцінки та самокорекції (як результату, так і використаних способів)» [2, с. 21-22]. Навчальна компетентність передбачає наявність у учнів **знань** про власні психологічні особливості, їх переваги та недоліки; про навчальні стратегії; про різноманітні варіанти здійснення навчальної дії і потрібні засоби навчання; **навичок та вмінь** обирати та використовувати найбільш ефективні стратегії відповідно до особливостей індивідууму та навчальної мети, самостійно контролювати доцільність даного вибору.

На думку американських вчених М. Кенейла та М. Свейна (M. Canale and M. Swain), стратегічна компетентність «полягає у досконалому володінні стратегіями вербального та невербального спілкування, які можуть бути задіяні, щоб компенсувати зрив у ньому, викликаний наявними умовами ситуації спілкування, що його обмежують, або недосконалою компетентністю в одній або декількох сферах комунікативної компетенції, і щоб підвищити ефективність процесу спілкування» [5, с.30]. Зміст стратегічної компетентності базується **на знаннях** вербальних і невербальних засобів компенсації недостатнього володіння іноземною мовою під час спілкування; **знаннях** про словотворення, граматичні форми тощо; моделей мовленнєвої поведінки та набору мовленнєвих дій для досягнення поставленої комунікативної задачі; та на відповідних **навичках та вміннях**, що дозволяють використовувати комунікативні стратегії. Значення стратегічної компетентності полягає у тому, що вона дозволяє учням подолати мовний бар'єр та труднощі, які виникають під час спілкування.

Наразі, не існує єдиної думки ні щодо визначення поняття «стратегія», ні щодо єдиної класифікації навчальних стратегій. Автори Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти вважають, що стратегію слід розуміти, як «певним чином організовану, цілеспрямовану та керовану лінію поведінки, обрану індивідом для виконання завдання, яке він/вона ставить собі сам/сама, або з яким він/вона стикається» [1, с.25].

Стратегічна компетентність складається з навчальних та комунікативних стратегій. Спираючись на трактування подане в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, Т. Олійник пропонує таке визначення навчальної стратегії: «**Навчальна стратегія** – це організована, цілеспрямована і регульована послідовність визначених дій, які виконують учні під час навчальної діяльності, для того щоб навчання стало легшим, більш швидким та ефективним» [4, с. 10]. Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти **комунікативні стратегії** – це «мовленнєві засоби, які користувач мовою застосовує для мобілізації та балансу своїх ресурсів, активізації вмінь та

навичок, для того щоб задовольнити комунікативні потреби у певному контексті та успішно виконати поставлене завдання у найбільш зрозумілій або найбільш економний можливий спосіб залежно від його/її конкретної мети» [1, с.100].

Узагальнену схему класифікації стратегій подала українська дослідниця Т. Олійник [4, с.10].

Саме у загальній середній школі починається етап переходу до автономії та подальшого самостійного вивчення іноземних мов. Це пояснюється тим, що саме на межі середньої та старшої шкіл відбувається перехід від дедуктивного до індуктивного підходу ознайомлення зі стратегіями. Під час дедуктивного підходу учні спочатку знайомляться зі стратегією, а вже потім її використовують. Таке знайомство може відбуватися як експліцитно (у вигляді пам'ятки-поради), так й імпліцитно (стратегія сформульована у завданні). Індуктивний підхід передбачає попереднє використання стратегії, а вже потім ознайомлення з нею та усвідомлення. Шляхом експериментальних досліджень було доведено, що дедуктивний експліцитний підхід є більш ефективним у початковій та основній школі. Але саме індуктивний імпліцитний підхід сприяє розвиненню автономії учнів у вивченні іноземних мов.

Формування і розвиток навчально-стратегічної компетентності, а отже й вивчення стратегій повинно відбуватись від самого початку вивчення іноземної мови. Цей процес має циклічний характер і має свої етапи.

Першим етапом є усвідомлення й аналіз власних стратегій. Для цього після виконання певного завдання учню пропонується проаналізувати власну діяльність. **Другим етапом** виступає виокремлення використаних стратегій та колективне обговорення. **Третій етап** – знайомство з можливими стратегіями. Як уже зазначалося раніше існує два підходи до ознайомлення з новими стратегіями дедуктивний (знайомство зі стратегією, а потім її використання у вправі) та індуктивний (виконання вправи, а потім виведення використаної стратегії). **Четвертий етап** полягає у застосуванні на практиці нових стратегій та виділення найбільш ефективних для індивідуального стилю навчання.

Т. Олійник називає **п'ятий етап** – етап використання «замираючих підказок». Мета цього етапу – повернення до вже відкинутих учнями стратегій та їх використання у нових контекстах [4, с. 16]. **Шостий, заключний, етап** передбачає підбиття підсумків учнем про доцільність використання тієї чи іншої стратегії.

На наш погляд, мовне портфоліо є одним із ефективних засобів формування іншомовної навчально-стратегічної компетентності. Воно є важливим інструментом, що дозволяє відстежувати прогрес у власному навчанні: фіксувати й самостійно оцінювати власні досягнення та результати; виокремлювати труднощі та помилки при вивченні навчального матеріалу та знаходити шляхи їх подолання; узагальнювати набір власних вмінь та навичок; проводити саморефлексію щодо успішності виконання поставлених задач.

На сьогоднішній день існує безліч варіантів мовних портфоліо, які різняться між собою за мовою (англійська, французька, чеська та інші), за функцією (для вивчення рідної мови, для вивчення першої іноземної мови, для вивчення другої іноземної мови, для вивчення іноземної мови дорослими), за кінцевою метою (навчання письма, говоріння, лексики, граматики тощо).

Мовне портфоліо має таку структуру (на основі рекомендацій країнам Європи Лінгвістичного Комітету Ради Європи; Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти): Мовний паспорт; Мовна біографія; Досьє.

У першому розділі розміщуються основні відомості про власника портфоліо (прізвище, ім'я, по батькові; місто; вік; повна назва навчального закладу, відомості про рівень володіння іноземними мовами; особисті інтереси, хобі); можуть бути додані роботи учнів, що засвідчують їх рівень володіння іноземною мовою. Наприклад, грамоти, статті, презентації, тези, інші види робіт, результати мовних конкурсів, олімпіад тощо. Ми розділяємо думку авторитетних науковців про те, що розділ «Мовна біографія» є ключовим та повинен містити такі елементи: аркуш самооцінки, оцінки викладачем; аркуш самоосвіти (учень визначає, що він вже знає/вміє, ставить перед собою певні цілі, виокремлює методи (у нашому випадку стратегії), які допоможуть у їх досягненні; визначає основні труднощі та занотовує свій прогрес на шляху їх

подолання). Ми пропонуємо додати до розділу «Мовна біографія» також і комплекс вправ, розроблений для ознайомлення з новими та удосконалення вже відомих стратегій. У розділі «Досьє» має на меті відстежування прогресу учнями за допомогою їх робіт. Сюди потрібно прикріплювати контрольні роботи, тести, письмові роботи та ін.

Мовне портфоліо сприятиме розвитку навчально-стратегічної компетентності, яка дозволить учням оцінювати власний рівень знань, визначати свій індивідуальний стиль навчання та власні стратегії навчання, фіксувати труднощі, які виникають під час вивчення іноземної мови та виокремлювати і реалізовувати шляхи їх подолання.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, ми дійшли висновку, що формування іншомовної навчально-стратегічної компетентності є необхідною умовою розвитку особистості учня, покращення навчальної діяльності та саморефлексії, розвитку академічної автономії та подальшого професійного зростання. Ми пропонуємо використання європейського мовного портфоліо як засобу розвитку навчально-стратегічної компетентності. Було розкрито структурні частини європейського мовного портфоліо для учнів загальної середньої школи.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку італійськомовної навчально-стратегічної компетентності в учнів загальної середньої школи. Тому ми вбачаємо подальше дослідження цього питання актуальним та перспективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 361 с.
2. Коряковцева, Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранные языки [Текст]. Москва: АРКТИ, 2006. 176 с.
3. Методика навчання іноземних мов : теорія і практика : підручник для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищ. навч. закладів / [Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін.]; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 592 с.
4. Олійник Т.О. Особливості формування навчально-стратегічної компетентності. *Іноземні мови: науково-методичний журнал*. 2013. №4. С. 9-20.

5. Canale M. & Swain M. (1980). *Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing*. Applied Linguistics 1/1. 47 p.